Arne Sträng

En intervju av Anna Orrghen

15 november 2007

Intervju 28

Från matematikmaskin till IT

Denna intervju har genomförts inom ramen för projektet Från matematikmaskin till IT som är ett samarbete mellan Avdelningen för teknik- och vetenskapshistoria vid KTH, Dataföreningen i Sverige och Tekniska museet finansierat av Riksbankens Jubileumsfond och Stiftelsen Marcus & Amalia Wallenbergs minnesfond. Originalinspelning och transkript finns tillgängliga på Tekniska museet i Stockholm. Intervjun bör refereras på följande sätt:

Arne Sträng, intervju från 2007 av Anna Orrghen, medie- och kommunikationsvetenskap, Institutionen för kultur och kommunikation, Södertörns högskola, Stockholm.

Nyckelord: LIBRIS, BUMS, katalogisering, Linköpings universitetsbibliotek, Uppsala universitetsbibliotek, länsbiblioteket i Skara, forskningsbibliotek, folkbibliotek.

Abstract

This interview with Arne Sträng was conducted at his home in Varnhem by Anna Orrghen on 15 November 2007. It dealt with Sträng's studies in church history at Uppsala University and his first contact with digital technology at Carolina Rediviva, Uppsala University Library, where he worked as an assistant librarian between 1966 and 1970. In 1970 Sträng was offered an employment as head of the librarians at the main library at Linköping University where he was engaged in a group consisting of young librarians employed to work with LIBRIS. In the interview Sträng described the experiences made by working with LIBRIS from its inauguration phase until the late seventies. In 1977 Sträng changed from working at a research library to a public library as he was employed as a county librarian at Skara public library. His first task was to investigate the computerization of public libraries.

Informant: Arne Sträng
Intervjuare: Anna Orrghen
Tid: 15 november 2007
Plats: Varnhem

Anna Orrghen: För bandspelarens skull skall jag inledningsvis tala om att mitt namn är Anna Orrghen och jag sitter hemma hos Arne Sträng i Varnhem. Arne är pensionerad bibliotekschef och länsbibliotekarie och du har arbetat mycket med frågor kring datorisering av biblioteksvärlden, framförallt LIBRIS, men senare även på folkbiblioteken. Jag vet att du föddes 1930.

Arne Sträng: Ja, det stämmer, bondson ifrån Västgötaslätten.

Anna Orrghen: Ja, växte du upp där?

Arne Sträng: Det var på trettiotalet under de dåliga tiderna så far sålde av jordbruket 1937 och vi flyttade hem till min morfar här på andra sida Billingen. Och far fick så småningom anställning i försvaret. Kriget kom som en räddning för honom, kan man säga lite tillspetsat, han blev inkallad och civilanställd så småningom. Och där växte vi upp, jag och min två och ett halvt år yngre bror och en sjutton år yngre syster.

Anna Orrghen: Minns du att du hade något tidigt intresse av teknik eller det som du sedan kom att arbeta med?

Arne Sträng: Nej, men av böcker och skrifter. Jag hade en farbror som en tid var ordförande i kommunalstämman. Han hade massvis av papper hemma och ett eget skrivbord som vi som barn naturligtvis inte fick närma oss, men det gjorde jag ändå. Och mor hon fick tag i mig när jag gick ute på åkrarna med sådana papper, jag var fyra-fem år antagligen, jag kunde inte läsa men gick med papperen rad upp och rad ned på åkrarna. Och sen böcker naturligtvis, vi hade ju inte något överflöd av böcker hemma men de gamla klassikerna och när vi flyttade in hos morfar hade han ännu mer. Han hade en hel serie av en slags folkupplaga, tror jag det hette, utav 25-öres böcker och liknande. Och där var naturligtvis klassikerna, både svenska och utländska. Onkel Toms Stuga och ja, vad du vill, *Fältskärns Berättelse* av Topedius, historiska romaner.

Anna Orrghen: Och sen när du började skolan, var det någon särskild lärare som stimulerade dig?

Arne Sträng: Ja, det kan jag säga. Jag gick i B-2 skola, det vill säga tvåårig småskola och fyraårig, vad vi kallade för storskola, trean, fyran, femman och sexan, och jag låg lite före de flesta andra så jag hade läste ut kurserna. I sjätte klass började jag läsa på Hermods korrespondensinstitut och där hjälpte mig min lärarinna framförallt med engelskan men också med matematiken och sen fortsatte jag och tog realexamen på Hermods. Sen arbetade jag ett par år på kontor och arkiv i Skövde på dåvarande Volvo Pentaverken. Och sen hade jag tjänat jag ihop så pass mycket pengar så jag fortsatte och tog en handelsgymnasieexamen i Göteborg, tvåårig. Min avsikt var då att gå den ekonomiska banan efter handelsstudier och jag var banktjänsteman i två år i Stockholm, bland annat. Men det var något som kanske ändå inte riktigt passade mig med penningen, så jag slog om. Jag hade sparat ihop lite pengar och fick stipendier och fortsatte med en ny studentexamen, tvåårig på latinlinjen med latin och grekiska, i Lund och fortsatte sen i Uppsala med teologiska studier. Jag har en teologie kand i botten. Sen gifte vi oss och fick många barn

och då var jag ju tvungen att tjäna pengar. Då började jag som amanuensassistent åt min lärare som var kyrkohistoriker. Jag fortsatte i kyrkohistoria, skrev en licavhandling, blev färdig så småningom. Att arbeta och studera parallellt har jag sysslat med i flera omgångar och i Uppsala blev jag amanuensassistent åt min lärare och undervisade i kyrkohistoria vid universitetet. I tjänsten ingick också att vara, som det då hette, seminarie- men sedan kallade man det för fakultetsbibliotekarie. Jag hade biblioteket på theologicum, och en dag kom de över ifrån Carolina och frågade om jag inte ville flytta över dit. Det gjorde jag så då blev jag forskningsbibliotekarie som man då hade internutbildning till. Man avlade en slags biblioteksexamen inom myndigheten. Om jag går snabbt fram kom de en annan dag och frågade om jag inte ville flytta till Linköping som skulle starta som högskolebibliotek 1970, och på den vägen blev det. Och -77, när tjänsten i Skara blev ledig sökte jag den, eller blev delvis uppmanad att söka den. Det spännande var då att gå över till kommunbibliotek, folkbiblioteksvärlden. Jag kom ju från forskningsbiblioteksvärlden. Men Skara är unikt eftersom det är ett gammalt stifts- och landsbibliotek som har båda delarna i sig, dels ett kommunbibliotek för den lilla kommunen, dels fanns det ett länsbibliotek för länet och sen fanns det äldre samlingar från medeltiden och framåt så man kunde bedriva vanlig forskning på platsen, som ett vanligt forskningsbibliotek.

Anna Orrghen: Vad fanns det för skillnader mellan att arbeta på ett forskningsbibliotek och länsbibliotek?

Arne Sträng: Genom att det var länsbibliotek var det en rätt smidig övergång från forskningsbibliotek till vanligt kommunbibliotek. Jag hade ansvar för litteraturförsörjning med mera till över 17 kommuner i dåvarande Skaraborgs län, det finns inte kvar längre eftersom hela den organisationen är avvecklad. Men det är klart att det var en helt annan kategori utav låntagare naturligtvis. Fast vi var några stycken i biblioteksvärlden här i Skaraborgs län som i samarbete med framförallt Länsbildningsförbundet skisserade forskningsprojekt som skulle passa för den allmänna folkbildningen, men med krav och förhoppningsvis resultat på forskningssidan. Vi hade en hel del bidrag där vi utredde, i samarbete med dåvarande högskolan i Skövde och en professor just ifrån Linköping, om forskning på den nivån, men med inslag utav folkbildning. Ja, det är mitt svar på din fråga.

Anna Orrghen: Finns saker som är lika mellan de olika bibliotekstyperna?

Arne Sträng: Framförallt bokmassan är likheten. Men där kan det skilja sig. Forskningsbiblioteken, och framförallt ett arkivbibliotek, har ju allting ifrån papyrusen fram till datoriserad information, medan däremot ett folkbiblioteks bestånd är mer begränsat och kanske övervikten är på svenska och populärvetenskap i vid mening. Utbildningen hade olika vägar, men i och med tillkomsten av bibliotekshögskolan, där jag undervisade ett tag, så försökte man knyta ihop så att det skulle finnas en viss likadan grundutbildning för alla bibliotekarier och bibliotekskategorier, och sen skulle man specialisera sig på forskningsbibliotek eller folkbibliotek, möjligen någon gren ytterligare. Hur det har slagit igenom vet jag inte. Förut var vi ju, som jag är, internutbildad på ett forskningsbibliotek och själv forskare, medan kommunbiblioteken, folkbiblioteken, hade sin egen biblioteksskola i Solna nästan ända ifrån seklets början som hade andra krav då de skulle kunna en del annat.

Anna Orrghen: Om vi går tillbaka till när du var vid Carolina, vilket måste ha varit mellan -66 och -70 ungefär?

Arne Sträng: Stämmer, var har du hittat det?

Anna Orrghen: Antingen sa du det på telefon eller så har jag hittat det i …

Arne Sträng: Men det står väl i ”Vem är vem”?

Anna Orrghen: Ja, precis. När vi pratade på telefon nämnde du att du ingick i en ADB-grupp.

Arne Sträng: Ja, det gjorde jag, och varför vet jag inte. Jag satt på katalogavdelningen, inom biblioteksvärlden skiljer man mellan olika kategorier av människor och får vissa stämplar på sig, jag är en sådan gammal katalogräv, som pedantiskt noggrant skriver titlar och allting för att kunna hitta en bok. Jag jobbade på katalogavdelningen där med Hans Salander, det är ett bekant namn i bibliotekssammanhang, som chef. Det var han som undervisade mig och det var för honom jag avlade den här interna bibliotekarieexamen som forskningsbibliotekarie. Men sen steg jag väl något i graderna så jag satt på utländska förvärvet med docenten Kjellberg som chef där jag var hans närmaste. Och då förvärvade man eller köpte utländska periodika framförallt, både byte och köp. Och så tjänstgjorde vi naturligtvis i informations- och lånediskar. Riktigt varför jag kom med i den där ADB-gruppen, det vet jag inte, men det var naturligtvis som katalogisatör som det bör det ha varit. För det är ju så bibliotekssystemen börjar, man skall ha in boktiteln i systemet och så skall den kunna återfinnas snabbt, eller som Riksbibliotekarien Willers såg det, datorn skulle ersätta katalogkorten eller katalogskåpen som man gick och sökte i. För att få den rätta informationen var man tvungen att duplicera åtminstone ett par gånger, dels en alfabetisk katalog och dels en systematisk katalog. Och sådant var naturligtvis, som Statskontoret påpekade i sina utredningar inför LIBRIS, inte rationellt och framförallt kostnadskrävande, emot att i ett datoriserat system ha katalogposten liggande på ett enda ställe och sedan kunde man hämta den var som helst till vad som helst, det är tanken bakom det.

Anna Orrghen: Att man skall kunna söka på olika saker?

Arne Sträng: Just det. Förut var det egentligen bara sökning på författare, inte på titeln på boken, utan författare. Medan i den systematiska katalogen samlades ju, filerades ned som termen var, samma kort fast systematiskt då, svensk kyrkohistoria, perioden 1800-1900, om avhandlingen handlade om det.

Anna Orrghen: Vad gjorde ni i den här ADB-gruppen?

Arne Sträng: Ja, det enda jag minns var att jag var med i den och möjligen får du söka om det finns något arkiv kvar däruppe på Carolina om början till deras datorisering. Det enda jag minns är att vi var på en kurs som Statskontoret hade och vi undervisades i vad som menades med ADB.

Anna Orrghen: Vet du hur du reagerade på det, hur ni upplevde det de sade och om ni tyckte det var relevant för det som ni arbetade med?

Arne Sträng: Ja, det gjorde nog jag. För jag har hela tiden varit positiv till detta. Som jag sade på telefon är jag inte alls tekniker, inte det minsta, förstår mig inte på en bilmotor eller vad du vill. Utan jag är humanist eller teolog. Men jag ser och förstår kopplingarna och vinsterna av att teknologisera den humanistiska kunskapsmängden, på så sätt kunna

göra den tillgänglig genom tekniken. Så för mig var det aldrig något problem egentligen. Men däremot var ju kollegor, särskilt inom forskningsbiblioteksvärlden, oerhört skeptiska och drev naturligtvis med oss, jag ska inte nämna några namn.

Anna Orrghen: Vad var det som de var skeptiska emot?

Arne Sträng: Tekniken och rädsla inför handhavandet. Vi, inte på Carolina men i Linköping, utrustades ganska snabbt med faktiska terminaler med tangentbord och en skärm och sådana saker. Det finns väl fortfarande en viss rädsla för äldre människor att sätta sig vid tangentbordet att man trycker fel och sådana saker. Jag uppfattade nog mest att det var det. Där fanns naturligtvis sådana som tyckte att katalogkorten skulle se ut som de alltid har gjort. De gamla katalogkorten var skrivna tydligt med bläckpenna. Jag råkar ha en sådan handstil så jag faktiskt fick skriva sådana katalogkort i Carolinas gamla kortkatalog. Sen gick man över till skrivmaskin och duplicerade korten i det standardiserade katalogkortsformatet och då kunde man också producera fler, dels författarkatalogen och dels den systematiska om det behövdes, om en bok handlar om fler ämnen. Men jag var inte ensam på Carolina utan där fanns ett annat namn, Carin Holm, en ung dam. Vi togs ifrån olika avdelningar helt enkelt och blev en grupp, det är väl det vettiga att det gick till så.

Anna Orrghen: Vet du vad som hände med arbetet sen?

Arne Sträng: Det var väl ett slags förarbete till att Carolina datoriserades. Det är möjligt att det blev något glapp här i åren, men Thomas Totti, som var på olika bibliotek i Stockholm, han var väl inte på KB men ute på universitetsbiblioteket, han finns med i bakgrunden med utvecklingen utav LIBRIS och han blev chef på Carolina, öb. Men det är möjligt att det blir glapp här från -70 och fram till ... Jag vet inte när han blev öb. Han hade ju med sig hela detta nya tänkandet, så att jag tror inte de halkade efter så där väldigt.

Anna Orrghen: 1970 började du vid Linköpings universitetsbibliotek, eller det kanske heter högskolebiblioteket?

Arne Sträng: Det hette högskolebiblioteket. Historien är den att 1968 börjar man utlokalisera kurser och sådant ifrån Stockholms högskola till Linköping, den nya högskoleorten. Och 1970 proklamerades det väl som högskola med en medicinsk fakultet och teknisk, och då var det forskarutbildning ifrån början och professorer, medan den humanistiska sidan släntrade efter. Vi var några stycken som var handplockade utifrån riket. Hans Baude blev ju överbibliotekarie och Hallberg och jag kom ifrån Carolina och vi fick var sin avdelning så vi blev avdelningschefer. Vi bytte lite grand men jag var nog först chef för förvärv och katalog, det var en avdelning, och det var väl där jag träffade Bodil Gustavsson, bland andra.

Anna Orrghen: Vet du hur det kom sig att du var en av dem som blev handplockade?

Arne Sträng: Ja, dels att vi var unga på den tiden. Hans Baude kände jag inte alls, han måste ha fått mitt namn ifrån någon annan, så det har jag inget svar på faktiskt. Hallberg var ju en annan kollega, han var närmast botaniker egentligen.

Anna Orrghen: Vad hade du för arbetsuppgifter på den avdelningen där du var chef?

Arne Sträng: I Linköping?

Anna Orrghen: Ja.

Arne Sträng: Vi växlade, Hallberg och jag. Jag tror att jag först var på förvärv och katalog, vi slog ihop det. Det betydde att man behärskade hela processen ifrån förslagsställande och inköp och förvärv över till katalogisering och sen gick den ut i samlingarna och där tog nästa avdelningschef vid, som jag tror vi kallade för yttertjänst. Det var alltså riktat mot forskarna och låntagarna. Och vi hade forskare ifrån början, doktorander och professorer. Vi byggde upp ett enormt stort innehav utav informationskataloger. Dagligen stod vi och slog i medicinska och tekniska med hänvisningar till litteratur i olika ämnen. Sen beställde man dessa. Vi hade ganska snabb utveckling också på tekniksidan, vi behövde inte gå till posten, utan vi hade ett experiment med Tekniska Högskolan i Linköping, men också med Norge och Finland där vi prövade bildtelefoner. En morgon när vi kom till Linköping låg där en beställning. Vad hette det här före datorerna kom då man kunde skicka …

Anna Orrghen: Telex?

Arne Sträng: Telex, ja, telexmeddelande. De satt i en konferens i Helsingfors och ville ha en titel eller en artikel som de hade spårat att vi bara hade i Linköping. Det är en timmas skillnad så när vi öppnade och kom på morgonen hade de redan börjat konferensen där borta i Helsingfors. Men vi lyckades snabbt få fram den, kopiera den och per telex skicka över den till dem. Det var verkligen en triumf. Bildtelefonen utvärderades naturligtvis, som alla projekt, och medicinarna hade tummen ned. För bildkvalitén på hjärtan och sådana saker som de skulle ha var inte så bra.

Anna Orrghen: Bildtelefon innebar alltså att man kunde se bilder?

Arne Sträng: Jajamen. Vi kunde se varandra också. Men i alla fall artiklar eller böcker, man kunde slå upp en sida.

Anna Orrghen: Nästan som att man kopierade?

Arne Sträng: Ja. Ungefär som ungdomar sitter med idag och pratar med varandra. Med Statskontoret i ryggen och generaldirektören där var Hans Baude väldigt noga med att Linköping skulle vara det här framtida biblioteket med avancerad teknik inom alla områden. Dock inte så långt så det skulle vara det boklösa biblioteket. Förut nämnde jag Lindberg, den här drivande mannen vid sidan av Rosqvist och Söderberg, han vurmade för det här papperslösa samhället, det papperslösa biblioteket. Och det gjorde att skriften som vi hade på vissa ”lakan” vi fick ut försvann rätt snabbt. Själva trycket var dåligt.

Anna Orrghen: Om de tänkte sig ett papperslöst bibliotek eller ett boklöst bibliotek, fanns det tankar om var böckerna skulle finnas någonstans?

Arne Sträng: I datorn.

Anna Orrghen: I datorn.

Arne Sträng: Jodå, vi läste in oss på utvecklingen i utlandet. Holland var väldigt långt framme på det där området och även Kanada. BIDOC gjorde studieresor, i alla fall en till Kanada, men jag hängde inte med för det var precis då jag höll på att få tjänsten i Skara

så jag steg åt sidan som sekreterare och expert eller vad det var jag blev. Jag följde inte med utan det var själva utredningen som åkte. Det fanns visioner om att böcker inte skulle produceras som idag, skrivas eller tryckas. Ja, jag är ju så gammal så jag har suttit med tryckarna när de plockar bokstav för bokstav i ramar och så vidare. Böcker skulle inte tryckas i massor utan ligga i en databas och möjligen tas fram ”on demand”. De tankarna fanns.

Anna Orrghen: Hur reagerade man som bibliotekarie på den tanken?

Arne Sträng: Det är ju en nyckelfråga du ställer nu och kommer jag att citeras här och inte ger rätt svar så … Jag kan säga så här att innerst inne så, jag får svara för mig själv, trodde jag väl aldrig på den visionen. Den är nog svaret, för att komma undan det hela. Däremot om tekniken kan garantera att textmassan ligger kvar är det inget som hindrar att man arkiverar böckerna. Ja, det var ju en knepig fråga.

Anna Orrghen: Som du har sagt var Linköping utnämnt att bli försöksbibliotek för LIBRIS.

Arne Sträng: Ja, vi uppfattade oss så själva. Det står möjligen någonstans, att vi var försöksbibliotek. Jag vet att de kallade mig för Mr. LIBRIS ibland.

Anna Orrghen: Jaha, varför då?

Arne Sträng: Därför att jag svarade för det lokalt. Inte på riksnivå, för där var helt andra grupper. Du borde titta på KB på FBR, forskningsbiblioteksrådet. Det var det ledande organet med riksbibliotekarien som ordförande och där satt en representant för varje forskningsbibliotek i det rådet. Jag var ofta på de sammanträden som adjungerad eller fick åka för Baude när han var sjuk och då skickade han mig istället. Där måste det ha funnits protokoll om hur det stegvis gick framåt. Forskningsbiblioteksrådet hade sedan olika underkommittéer, FBR:s ADB-grupp fanns och den satt jag med i.

Anna Orrghen: Vad gjorde ni där för någonting?

Arne Sträng: Systemet var inte färdigt ifrån början utan det arbetades fram. Rosqvist med flera var adjungerade och undan för undan presenterade de hur posterna skulle se ut. Då jobbade man med ett tekniksystem där antalet fält och fältens storlek var begränsade, och det var ett allvarligt hinder för den gamla katalogisatören som kunde skriva hur mycket som helst för hand eller på maskin. Och det vet jag att man protesterade emot ifrån forskningsbiblioteket, så vi måste bygga ut och ha ett system med flytande fält. Annars var det trettiofem bokstäver i titelfältet eller något sådant, jag tar det bara som exempel, det kanske var fler. Och detta presenterades undan för undan och godkändes av FBR:s ADB-grupp, och sen praktiserade vi det direkt hemma i Linköping. Så posten växte fram undan för undan.

Anna Orrghen: Upplevde ni det som att ni var delaktiga i att utforma hur det skulle vara?

Arne Sträng: Linköping, ja. I alla fall gjorde vi anspråk på det. Och möjligen protesterade man lite grand ifrån, inte andra bibliotek, men möjligen KB där de var lite tveksamma. Vid sidan av Linköping, där vi svarade för katalogposten och väl också prövade förvärv-

system … Katalogsystemet var ju LIBRIS I och är det vi talar om, du vet att det finns olika generationer?

Anna Orrghen: Precis, tre versioner.

Arne Sträng: Jag kan inte tvåan, inte trean, men ettan. Och ettan är egentligen den gamla katalogen överförd till data. Det är inget konstigt där, utan det jag fick upp på skärmen det var ett katalogkort fast datoriserat. Men så var det förvärv och lån också. Förvärv, katalog och lån är ju de tre grundsystemen och de utvecklades undan för undan. Linköping var då försökskaniner på katalogsystemet.

Anna Orrghen: Skedde det saker under arbetets gång som ni upplevde som motgångar eller som inte blev som ni hade tänkt?

Arne Sträng: Ja, det var ju rätt knöligt egentligen. Om man jämför med hur lätt det är idag där en låntagare själv går in på sin hemadator och beställer boken, så var det tungrott som bara den naturligtvis. Vi jobbade i en datormiljö då datorerna var stora som tvättmaskiner, jättestora alltså. Stordatormiljö hette det. Men själva indata satt ju med en medhjälpare, flickor som under den första tiden knappade in på hålkort. Och hålkorten skulle avläsas i de där stora datorerna, men av någon anledning fick vi skicka ned dem till Bibliotekstjänst också. Och då gick man ned till tåget och talade med konduktören och han tog det i hytten och så kom någon från Bibliotekstjänst och hämtade det. Det är möjligt att jag blandar ihop, detta var något särskilt försöksprojekt vi hade för att det upplevdes lite svårt att forskningsbiblioteksvärlden gick sin väg med sin katalogpost och sitt system och Bibliotekstjänst utvecklade sitt där nere. Det är möjligt att vi hade någon tanke om en sammankoppling. Men just stordatormiljön var ju svår … man fick ta på sig vita kläder och handskar när man gick in i de rummen för det var så noga med att datorerna inte fick utsättas för damm och sådant där. Det har du kanske aldrig hört talas om?

Anna Orrghen: Sådana här människor med vita rockar pratar man om men de figurerar mer som myter.

Arne Sträng: Jo, jo. De fanns inne i de hermetiskt slutna datorrummen och dit levererade vi våra poster och det var på hålkort. Jag kan inte komma ihåg varför Bibliotekstjänst kom med. Bibliotekstjänst satt nog med ibland i forskningsbiblioteksammanhang också, fast sen gick man skilda vägar.

Anna Orrghen: Tidigare nämnde du att ni gjorde en del studieresor, exempelvis för att få kännedom om ny teknik.

Arne Sträng: Ja, men då var det vi inom BIDOC.

Anna Orrghen: Hur hänger BIDOC ihop med …?

Arne Sträng: BIDOC var en statlig utredning som skulle utreda forskningsbibliotekens biblioteksdokumentationssystem och ifrån den avknoppades sen en grupp, eller i alla fall ett lagförslag, om arkivexemplar. För antalet exemplar började växa i Sverige. Sedan 1600-talet fanns det i princip en lag om leveransplikt. Alla tryckerier skulle leverera till alla universitetsbibliotek för det första, det vill säga de gamla, och sen kom ju högskolorna undan för undan till som nya. Och någonstans vid sju-åtta exemplar satte man stopp,

det var inte vettigt. Och då kom den nya leveranslagen istället som säger att Kungliga Biblioteket och Lund är de enda som har tvingande plikt att för all framtid bevara allt som är tryckt. Leveransen kvarstod till andra bibliotek och högskolor, nu vet jag inte hur det är med alla de här småuniversiteten, men så länge jag var med skulle de också få leveranser däremot hade de rätt att gallra.

Anna Orrghen: Gjorde ni studieresor vad det gäller arbetet med LIBRIS?

Arne Sträng: Nej, vi var själva mitt i smeten. Så tvärtom kom det upp studieresor till oss hela tiden och hade konferenser och sådana saker där vi demonstrerade hur katalogposten såg ut. Delvis tekniken bakom den också, men då var det alltid någon ifrån Statskontoret med som talade om det. På den tiden skilde man mellan systemmänniskor och programmerare. Jag vet inte om man gör det längre, men systemare var de som byggde upp systemen, ett slags nätverk, medan en programmerare var de som jobbade med noll-ett hela tiden. De skapade posten och fälten som vi kallade det. Och det spreds sig ganska snabb i Sverige, framförallt i forskningsbiblioteksvärlden. Så vi hade studiebesök med hela delegationer, från utlandet också. Moskvas motsvarighet till KB till exempel. Så våra skrifter om LIBRIS finns där i Moskva. Jag kollade, slog på mitt eget namn i deras katalog, när jag var där. Jodå, den fanns där. Och något annat östland vet jag att vi också hade, Bulgarien, Rumänien och Tjeckoslovakien, och även från västvärlden. Jag är inte så bra på franska men hade en medhjälpare då vi hade besök från Frankrike.

Anna Orrghen: Och UNESCO. Det finns ett foto i Lena Olssons avhandling där du visar LIBRIS för UNESCO:s representant.

Arne Sträng: Ja, ja det är helt riktigt, jag kommer inte ihåg detaljerna. Det var snarare vi som var föremål för studiebesök då.

Anna Orrghen: Det fanns vid Linköping, Statskontoret och så KB. Och tidigare nämnde du att du hade lite olika syn på LIBRIS?

Arne Sträng: Ja Statskontoret är ju Statens rationaliseringsorgan och var i den meningen drivande för att utveckla systemet. De var de som betalade herrarna Lindberg och Söderberg. Och jag tror jag var anställd ett tag hos dem också. Statskontoret hade något förordnande. Jodå, jag satt där ute hos dem. Men framförallt riksbibliotekarien Willers, han var nationalbibliotekarie, så det är ju helt klart att han ville ha greppet över det hela. Men det blev historiskt att Linköping var nystartat och man startade från början där med allt nytänkande och teknik så det blev tre poler, Linköping, Statskontoret och KB. Men sedan kom ju de här som du redan varit i kontakt med in, KTH med Björn Tell och Sanner på KI, som väl egentligen låg före oss vad gäller återvinning av information, inte själva katalogen och de systemen men just att återvinna informationen.

Anna Orrghen: I telefon pratade vi lite om relationen mellan er som användare där de flesta hade en humanistisk bakgrund och de här teknikerna som skulle utforma systemet. Du nämnde att nu får ni sitta vid samma bord. Hur gick det till?

Arne Sträng: Ja vi satt i formella sammanträden, hela dagar ibland. Teknikerna satt på ena sidan och vi satt på andra sidan och vi gick igenom post för post, bokstav för bokstav i katalogen och de skrev ned sitt, fast på dataspråk. Det hände väl att vi satt i Linköping också så dagen efter körde de ut posten så vi fick titta på den, hur den skulle se ut. Björn Tell var ju båda delarna, det har du kanske uppfattat redan. Han satt ju på använ-

darsidan men också på konstruktionssidan och kunde deras språk på ett helt annat sätt än vi, talade om taggar och så vidare. Jag minns första gången jag hörde det. Han var väl över i något engelsk tekniskt bibliotek och såg sådana här system. Har han sagt det?

Anna Orrghen: Jag vet att han reste väldigt mycket.

Arne Sträng: Ja han var ute i världen.

Anna Orrghen: I Grekland var han en längre tid och initierade ett system.

Arne Sträng: Ja, men då initierade han det. Men han var nog över också och studerade, i Sheffield har de utvecklat något, eller Manchester. I Manchester var jag själv och höll ett föredrag om ABM i Sverige.

Anna Orrghen: Hade ni svårt att förstå varandra när ni satt vid det här bordet?

Arne Sträng: Nej, inte som jag uppfattade det. Inte mer än att det blev sådana överdrifter ifrån tekniksidan som Lindberg som, jag minns att han alltid sade att det kan inte vara svårare att bygga ett biblioteksystem än att sortera Kronans knappar i Karlskrona. Och det visade sig att det var det. Det finns utvärderingar av LIBRIS som är tummen ned. Där fick Linköping en del stryk för att vi tog för mycket pengar utav det gemensamma anslaget.

Anna Orrghen: Om vi tittar på det i efterhand, hade man kunnat göra på ett annat sätt eller behövde man gå de här olika vändorna för att komma fram till det?

Arne Sträng: Något som jag tycker var onödigt men som inte gick att ena var folkbiblioteksvärlden och forskningsvärlden. Där skulle man haft ett gemensamt grepp från början. Kanske på olika nivåer, det var det som var protesten emot LIBRIS, att det var så invecklat. Det var forskningsbiblioteksanpassat och KB skulle ha den fulla posten men man skulle nästan vara en beskrivande bibliografisk post, även innehållsmässigt. Medan för folkbiblioteken räckte det däremot med Sigge Stark. Ja, nu överdrev jag lite grand för de har ju inte Sigge Stark heller. Jag tror det är belagt i några utvärderande skrifter att man beklagar att man gick två olika vägar. Det gjorde att när jag kom till Skara så utredde jag först BUMS i Skara. Den ligger någonstans på bordet. Det var en bibliotekshögskoleelev som frågade om han kunde göra någonting åt oss.

Anna Orrghen: Just det, *BUMS vid Stifts- och landsbiblioteket i Skara: en utredning* av Lars Ljung från 1980.

Arne Sträng: Just det, men vi fastnade då för LIBRIS istället?

Anna Orrghen: Gick ni över till det?

Arne Sträng: Jag hade en biträdande chef som tog över efter mig, jag gick i pension -95. Men, jo vi gick över till LIBRIS, det gjorde vi.

Anna Orrghen: Nu har vi kommit över till din tid som länsbibliotekarie och hur blev du det, sökte du en tjänst?

Arne Sträng: Jag sökte faktiskt en tjänst.

Anna Orrghen: Hur kom det sig att du valde att gå från forskningsbibliotek till folkbiblioteken eller länsbiblioteken?

Arne Sträng: Genom att det var ett länsbibliotek och ett stifts- och landsbibliotek så är det inget stort kliv. I stort kan vi säga att stifts- och landsbiblioteket är en organisation som har medeltida rötter, stiftsbiblioteket är ett kyrkobibliotek i Domkyrkan och sen organiserades det som bibliotek i ett antal stiftstäder, och Skara var en utav dem. 1922, tror jag, lagstiftade man om stifts- och landsbiblioteken och Skara blev länsbibliotek men fick länsbiblioteksfunktion först -37, tror jag det var. Nu har vi en helt annan organisation här i Västsverige, men dess uppgift var att vara ett slags universalbibliotek i länet, ordet landsbibliotek istället för länsbibliotek säger lite om det. Förebilden var Landesbibliothek i Tyskland, Stifts und Landesbibliothek. Och där kan man säga att man jobbar på lite olika fronter. Om jag ser det organisatoriskt så hade jag en avdelning för länet med en grupp och en avdelningschef som jobbade mycket mot kommunbiblioteken med uppgift att förse dem med litteratur och att driva rationaliseringar hos dem. Sen har vi ett kommunbibliotek som är basen för den lilla kommunen, och sen hade vi forskningsbibliotek på de äldre samlingarna. Och det är klart att jag med min bakgrund, jag tog väl delvis hand om den där forskningsbiten själv, så jag kände nog aldrig något större steg.

Anna Orrghen: Använde de redan BUMS som system när du började där?

Arne Sträng: Nej.

Anna Orrghen: Det fanns ingenting?

Arne Sträng: Nej, det fanns ingenting. Nej, nej, på 70-talet var inte folkbiblioteken så datoriserade. Nu är det klart att skilja på en del saker. Bibliotekstjänst som är leverantören utav böcker och tjänster till kommunbibliotek, det är ju deras uppgift, utvecklade ju BUMS nere i Lund och använde det internt i sina rutiner. Så en bok som beställdes från Bibliotekstjänst den var försedd med deras datoriserade katalogkort. Men som förvärvssystem, katalogsystem och utlåningssystem var det mycket sent utvecklat ute i kommunbiblioteken generellt i Sverige, och inte minst i Skara.

Anna Orrghen: Så ditt jobb var också att försöka utreda hur mycket som kunde datoriseras?

Arne Sträng: Jag hittade på det som ämne till specialarbetet som Lars Ljung gjorde 1980, tre år efter att jag kommit. Och sen när vi väl datoriserades kommer jag inte ihåg, måste jag säga. Det måste jag fråga min då biträdande bibliotekschef, hon efterträdde mig sen. Jag träffar henne då och då och då kan jag fråga henne om du vill komplettera med det om det är viktigt för dig att få övergången, blev bibliotekschef i Motala sedan, tror jag.

Anna Orrghen: Han som har skrivit examensarbetet?

Arne Sträng: … om BUMS i Skara, ja.

Anna Orrghen: Lars Ljung. Vad var det som gjorde att ni ändå valde LIBRIS framför BUMS?

Arne Sträng: Det är klart att jag får väl ta på mig skulden att driva och rekommendera det. Nu är det lite komplicerat vad det gäller organisationen. Länsbiblioteken i Skara, Göteborg och Borås finns inte längre, våra efterträdare avsattes helt enkelt och istället skapades det en regionsbibliotekarie ovan de här tre och hur de har det med styrelse och sådana saker nu vet jag inte. Men jag hade då dels en lokal kulturnämnd för folkbiblioteken, som länsbibliotek hade jag bidrag ifrån Statens Kulturråd och ifrån landstinget. Och för de budgetarna hade jag en särskild styrgrupp. Det är inte som ett litet kommunbibliotek som vi i första hand datoriserar, utan det är som länsbibliotek på de stora samlingarna. Vi hade ju 400 000 volymer och ett stort behov utav att ha dem tillgängliga och katalogiserade och snabbt få ut dem till kommunbiblioteken. Nu minns jag inte riktigt varför vi sade nej till den där, men det är klart att jag får ta på mig skulden att vi tog LIBRIS. Vi var inte ensamma i länet, det var på tre bibliotek till som de gjorde det. Sen hade jag alltid visioner, och det tror jag man delvis har genomfört nu, att vilket bibliotek man inom länet än går in i så skall mitt lånekort passa i vilken kommun som helst. Den frågeställningen finns kanske inte längre för nu kan man ju gå in på datorn och låna boken hemifrån.

Anna Orrghen: Kunde ni som LIBRIS-bibliotek komma åt de titlar som ett annat bibliotek som använde sig av BUMS lade in i sitt system?

Arne Sträng: Nej de var inte kompatibla på den tiden. Om de är det nu det vet jag inte, men det hoppas jag att de är.

Anna Orrghen: Vad innebar det för samarbetet mellan olika bibliotek?

Arne Sträng: Ja, det är klart att det blev lite trögare. Men det var trots allt så få som var datoriserade så länge jag var med. Man skickade en slags lånerekvisition och sen fick vi på länsbiblioteket behandla dem och se om vi hade dem och slå i vårt eget system. Precis som den första frågan du ställde, är det illa att det inte skedde en samordning från början mellan forsknings- och folkbibliotek, och specialbibliotek, de är inte att förglömma. Dit hör KI och KTH och sådana som tekniskt egentligen var både mer kunniga och drivande.

Anna Orrghen: Fanns det någon orsak till att man från början inte försökte sammanföra de olika bibliotekssystemen?

Arne Sträng: Ja, nu får jag också tänka hur jag svarar för framtiden. Men kanske att vi på forskningsbiblioteksidan upplevde att Bibliotekstjänst var lite bångstyriga, och att det är olika ekonomier som driver detta. Vi var ju statliga, vi hade skattebetalarnas pengar för att rationalisera och utveckla, medan däremot Bibliotekstjänst finansierades på ett annat sätt. De var affärsdrivande, det var inte vi. Nu kommer detta att fastna för all evighet, men det är i alla fall min tanke. Du har inte varit i kontakt med dem?

Anna Orrghen: Jag har pratat med Bibliotekstjänst på telefon.

Arne Sträng: Det var inte Hallgren?

Anna Orrghen: Nej.

Arne Sträng: Jag vet inte om han lever.

Anna Orrghen: Nästa vecka skall jag ned till Lund och prata med två personer därifrån. Anders Noaksson som började där -74, och jobbade med formatering.

Arne Sträng: Jag känner igen namnet men jag kommer inte ihåg honom som person.

Anna Orrghen: Och Monika Bratt som arbetar som programmerare.

Arne Sträng: Ja, det är också ett namn som jag bara känner som namn. Svante Hallgren, han var profeten de hade som alltid kom på våra konferenser och presenterades deras poster.

Anna Orrghen: Anders Noaksson sade inget namn, men han nämnde en man som varit chef och också forskat en del och skrivit en del om det men som nu var ganska sjuklig. Det kan mycket väl ha varit han. Han skulle undersöka om han var så pass pigg att han orkade vara med på en intervju.

Arne Sträng: När du pressar mig är det nog konkurrensen på något sätt. Det kan ha lite olika orsaker. Det kan också finnas personella motsättningar i bakgrunden, svårt att samarbeta och så. Men att det är olika ekonomier som styr, det statliga och den affärsdrivande, tror jag att jag kan peka ut som en orsak.

Anna Orrghen: Nu hoppar jag lite mellan ämnena, men när jag pratade med Marie-Louise Bachman, tog hon upp att arbetet kring LIBRIS ledde till att man fick mer samarbete mellan biblioteken, bland annat genom att man träffades i olika råd och nämnder.

Arne Sträng: Ja, hon satt ju ofta med i de sammanträdena och även Stig Berg som också var på KB.

Anna Orrghen: Var det någonting som du också upplevde?

Arne Sträng: Ja, det får jag säga. Jajamen, oh ja. Tidigare fanns det ett samarbete vad gäller katalogposten och sådana saker. Det fanns en överbibliotekarie, Tegnér, som åkte land och rike runt på mitten av 1800-talet och lärde ut hur man skulle katalogisera, hur posten skulle se ut. På något sätt kände man väl igen sig när man kom in i olika bibliotek, i hur deras kataloger såg ut. Men det är riktigt att i Forskningsbiblioteksrådet, som Willers styrde, där satt alla med. Och det pressades väl ned i organisationerna, så visst kände vi en samhörighet, det är helt riktigt. Och Marie-Louise Bachman svarade själv för en viktig produkt utav katalogiseringen nämligen bibliografier. Svensk historisk bibliografi är ju hennes storverk. Jag nämnde Stig Berg, som var ansvarig för samordning av periodikaposter. Nu kommer jag inte ihåg vad alla hette men det spelar ingen roll, de förtecknade alla titlar på periodika och var de fanns i vilka bibliotek, med bibliotekssiegler.

Anna Orrghen: Var det så att eftersom ni i Linköping var försöksbibliotek, eller LIBRIS-bibliotek kanske man skall säga eftersom det var där den stora centralen fanns, fick hjälpa de andra biblioteken om de hade frågor när de började använda LIBRIS?

Arne Sträng: Ja, de kom ju på studiebesök och viss utbildning hade vi. Jag var på en del konferenser sen, jag minns att jag var ute och predikade på Island. I Reykjavik hade vi ett Nordiskt biblioteksmöte, i England, Edinburgh eller var det Glasgow, och sedan i Manchester, där vi presenterade vad LIBRIS gick ut på. LIBRIS katalogpost var det väl framförallt på 80-talet.

Anna Orrghen: Det fanns tankar kring ett Nordiskt samarbete, men det blev inte så. Varför?

Arne Sträng: Ja, det fanns ju en Scandiaplan. Och den gick ut på att fördela tidskriftinnehaven på de olika biblioteken och rapportera in det till den periodiska förteckningen. De tankarna fanns i folkbiblioteksvärlden också, där varje folkbibliotek fick sin länsbokstav och skulle vara bra på det. Skaraborg fick R, och det är sport och idrott och det var det som de var sämst på i sina samlingar så dåvarande chefen lyckades byta ut bokstaven R mot bokstaven C, för vi var bäst på religion och mytologi, kyrkohistoria. Och är fortfarande det. Men de där har väl upphört, delvis tack vare datoriseringen. Nu kan man ju söka hejvilt, träffa sin titel var som helst. Men det är riktigt att vi var ute och jag ledde själv någon grupp i Reykjavik, det måste ha varit ett Nordiskt Biblioteksmöte.

Anna Orrghen: Vet du varför det inte blev mer samarbete i Norden?

Arne Sträng: Nej, det kan jag inte säga. För som sagt är jag med aktivt fram till -77. Och de två sista åren -75 till -77, var jag tjänstledig i Linköping och satt som sekreterare i BIDOC. Vad vi inte har belyst men som också är viktigt är att samtidigt med teknikutvecklingen och skapandet av katalogposter, sen förvärvsposter och utlåningsposter i systemet, bytte vi samtidigt katalogregelsystem till Anglo-American Cataloguing Rules. Det är utgivet rätt så mycket skrifter om det, där man standardiserar och internationaliserar katalogposten.

Anna Orrghen: Vad innebar det för det som tidigare var en svensk katalogpost?

Arne Sträng: Ja, det innebar helt andra ingångar egentligen, ”entries” på inte bara författare, ”author”, utan på titel och kanske på deskriptionen av posten också, alltså fritextsökning i beskrivningen av innehållet. Och standard vad gäller bokens utseende, storlek, hur posten skulle formateras. En bok ingår ju i en serie och ISSN, alltså International Standard Serial Numbers på periodika, och internationella standardboknummer på böcker införs också, där Sverige har en försiffra så man kan lokalisera boken eller skriften till Sverige och det utvecklades samtidigt. Det vet jag för vi hade kontakt med den byrån. Det händer så mycket där på -60, -70-talen med datorisering, teknisk utveckling, postens utseende, tillgängligheten.

Anna Orrghen: Vi har ju pratat mycket om bibliotekariesidan, men vad det gäller just tillgängligheten undrar jag om du vet hur forskarna upplevde det? Märkte de av det här eller var det fortfarande ett system som ni som yrkesmän och kvinnor hanterade?

Arne Sträng: Det var det till att börja med, i Linköping åtminstone. Apparaterna var dyra och de fanns kanske bara på vårt tjänsterum. Men vi plockade ut dem ganska snabbt i informationen. Det är klart att de här tekniska ingenjörerna och doktoranderna i Linköping klarade dem lika bra som vi gjorde. Och för att sen hoppa till Skara ser informationstorget ut så där [Arne Sträng visar i en bild av informationstorget]. Där placerades det ut datorer vid informationsdisken direkt.
Anna Orrghen: Där låntagarna kunde söka själva?

Arne Sträng: Jajamen, oh ja.

Anna Orrghen: Jag hade egentligen bara en fråga kvar, och det var om det var någonting som vi inte hade pratat om som du tycker är viktigt att få med som kanske inte finns dokumenterat?

Arne Sträng: Jaha du, det får jag fundera på. För det första vet jag inte riktigt vad vi har gått igenom. Men det är klart att visioner är ju visioner, så det är ju inte säkert att det blir som man hade tänkt, och det gäller ju det vi har varit inne på om det där papperslösa samhället eller i så fall det boklösa. Möjligen är det informationssidan där det gäller att förse forskarna med information. Vi talade på den tiden om katalogsystem, periodikasystem som egentligen bara är titlar och så får man chansa att där är det någonting och där är det en artikel som jag vill ha, men sen talade vi om fulltext också. Och hur det har utvecklats vet jag inte, men det var ju en vision naturligtvis att kunna ge forskaren den fulla texten också.

Anna Orrghen: Tänkte man sig då hela boken som fritext?

Arne Sträng: Njae, artiklar. De som vi servade mest var teknik och medicin och de behövde vissa specialartiklar. Det är ju specialforskare, ofta med tre-fyra-fem professorer som har skrivit en artikel ihop och hoppas att få Nobelpriset med det. Men även på juridiksidan var det ofta så. Vi hade samarbete med den lokala konsumentrådgivaren som behövde lagtexter eller förordningstexter. Det skulle ha varit jättebra att kunna få fram snabbt med hjälp av fulltext på den där lagen eller den där förordningen.

Anna Orrghen: Ja. Då får jag tacka så mycket.

Arne Sträng: Jaså du.